

Rold Skovs Venner

20. udgave.

Så kom den tid, vi længtes mod.

Gustav Biering.

Sneflokke kommer vrimplende, hen over diger trimlende. Hvordan kunne gode gamle Jeppe Aakjær dog forudse, at dette skulle blive opstarten på tursæson 2006? Altså nøjagtigt samme vejr, som da nogle af Rold Skovs Venner mødtes med Helge for allerførste gang i 1987. Nu skrev vi den 5. marts 2006, og trods de barske vejrmæssige betingelser, der ud over sneen også bød på hård frost, mødte der alligevel 57 personer op på parkeringspladsen lige over for Birkehuset på hovedvej 180.

På vanlig vis byder vi vore medlemmer velkommen til den nye tursæson, og indleder så vores første tur med at gå nord om Mørkehus og videre ad Mælkevejen op til Dødemandstræet. Som den rare mand Helge er, starter han det nye år med at mobbe, idet han siger: *"Da jeg har fundet ud af, at vi absolut skal gå på den velsagtens koldeste dag i året, vil jeg gøre mine indslag korte, så I ikke skal stå og fryse for meget. Men skulle I have et ønske om at fryse, kan I altid give ordet til fmd."* Rar mand, den Helge!

Vi skal dog også høre lidt om Dødemandstræet, som desværre nu kun står tilbage som en ruin. Navnet Dødemandstræet kommer af at en skovarbejder engang har hængt sig her ved at binde et reb fast i et stort øje, der fandtes oppe i kronen. En sådan hændelse vil uvægerligt give anledning til en vis uhygge. Således også for den mørkerædte Jørgen Pedersen, der en nat ved juletid kom gående med at hold gæster og pludselig hørte nogle frygtelige skrig oppe fra træet. Jørgen Pedersen, som var på vej hen i Urskoven med sine gæster, var imidlertid nødt til at gå videre, og lige pludseligt da han gik forbi træet var der en stemme, der sagde: *"Jørgen, gir` du ikke en kop gullaschsuppe?"* Helge siger, at han vil undlade at sige hvem det var, og det gør vi så også. Vi kunne da aldrig tænke os, at hænge Helge ud.

Vi fortsætter det ganske korte stykke vej, der er hen til Troldeskoven, hvor vi stopper lige ved "Hvasstræet". Her fortæller Helge om hvordan han lærte Jens Hvas at kende, hvordan de senere blev fine venner og om alt det gode Jens Hvas har gjort for Rold Skov. Selvfølgelig skal vi også høre om hvordan det gik for sig, når Jens Hvas havde folk med på ekskursion her i Troldeskoven. *"Er der nogen til stede fra Sjælland?"*, spurgte han. Når der så var et par modige, der rakte fingeren i vejret, spurgte han videre: *"Er der nogen til stede fra København?"*, og da dette jo er modige folk, var der gerne nogle flere, der rakte hånden op, hvilket fik Jens Hvas til nærmest at brøle: *"Så skal I fanden ta` mig kigge godt på den der, for sådan én har I ikke hjemme hos jer!"*.

Hvasstræet er af den slags, der kaldes vrang bølge.

De ser så underlige ud fordi de har været udsat for misvækst af værste art. Sne og frost og vind og mennesker, der har savet dem ned. Jordbunden er dårlig og alt sammen har det medvirket til at træerne har tillagt sig evner, som andre bøgetræer ikke har. Bøg kan ikke lave jordskud, men det ved de her ikke noget om, hvilket man kan se ved at der flere steder står ligesom en klynge, men det er bare ét træ. Det er ikke som en musebøg, der fremkommer ved at en mus har lagt et forråd af bog i skovbunden. Disse træer bliver også ældre

Tegning af 'mikkel' ved træ.

end andre bøge, som normalt har en levealder på ca. 300 år, hvorimod træerne her har en alder på måske op til 450-500 år.

Den videre tur går nu tilbage forbi Dødemandstræet og snart efter er vi henne i Urskoven hvor Helge atter stopper op, og her er han selv ude om at han kommer i klemme blandt jyder, idet han starter en diskussion om forskellen på en moster eller faster, og en tante. Baggrunden er, at der på ”morgen-tv” udspandt sig en disput mellem to journalister om samme emne. Den ene hævdede, at ordet moster og faster siger noget om slægtsforholdet, mens en tante ”blot” er en indgift person. Modparten hævdede derimod, at de alle sammen er tanter.

Dette førte til den samme diskussion mellem Helge og hans hustru, hvor Pernille (selvfølgelig) sagde, at hendes moster er hendes moster, mens Helge påstod, at hun er Pernilles tante. I sin afmagt sendte Helge en mail til en gammel slægtsforsker, der så måtte forklare ham, at en moster eller faster godt kan kaldes tante, mens en indgift tante aldrig kan blive moster eller faster. Nøjagtigt som det er tilfældet for farbror og morbror siger betegnelsen faster og moster nøjagtigt hvordan slægtsforholdet forholder sig.

Da Helge tager emnet op her i skoven (velsagtens i håb om at tryne slægtsforskeren) bliver han mødt af højlydte protester fra selskabet, hvilket så får ham til at sige: ”Pas nu på hvad I siger, fordi det fornemste, der findes angående det danske sprog, er ”Ordbog over det danske sprog”. Denne ordbog er i 32 bind og her står der klart, at en moster også er en tante”. Ovre i København er der ingen, der er i tvivl om at en moster også er en tante, men det er altså ikke tilfældet her i Nordjylland, føjer Helge til.

Havde der ikke været diskussion før, så blev der det nu. Nu blev det rigtigt sjovt, nemlig jyder mod københavnere. Tilslut måtte slægtsforskeren bryde ind og sige: ”Selvfølgelig er ”Ordbog over det danske sprog” et autoritativt værk, som enhver må anerkende. Men til gengæld ved jeg også, at hvis et tilstrækkeligt stort antal mennesker bruger et ord i tilstrækkelig lang tid, ja, så vil Dansk Sprognævn anerkende ordet som være gældende i det danske sprog. Han fortsætter med at nævne den før omtalte forskel på en slægtsmæssig og en indgift tante, og tilføjer at det selvfølgelig står enhver familie frit, at kalde dem som man vil.

I øvrigt er diskussionen mellem Helge og slægtsforskeren foreløbigt sluttet med, at moster nu er blevet 90% tante. Men, men, men – som prins Knud engang sagde på TV, efter at en kone fra Hadsund havde påtalt nogle tidligere ytringer om at Den Hvide Hest fra Visborggård ikke var helt hvid, men var kalket: ”Hun kan sige hvad hun vil, men den var sgu kalket”.

Da vi vist har bevæget os lidt uden for emnet Rold Skov må vi tilbage til sagen. Vi skal derfor også høre lidt om Urskoven. Egentlig er det lidt ejendommeligt, at kalde dette område for en urskov, og det var da også først på sine helt gamle dage, at Jens Hvass fortalte Helge hvorfor den hedder sådan. Årsagen var, at Jens Hvass som spejderchef gerne ville gøre et natløb, hvor børnene skulle bivakere netop her, ekstra spændende ved at de skulle bo i en urskov. Navnet kom til at hænge fast, så derfor har området her heddet Urskoven lige siden. Ja, sådan er der jo en forklaring på det meste.

Turen går nu ad Skelvej mod syd, men vi slår dog lige et smut ind til den kønne Krogmose. Selv om man sådan set ikke kan se hverken søen eller mosen, fordi alt bare er blændende hvidt af det tykke lag sne, er det alligevel en anderledes og meget smuk naturoplevelse. Helge benytter da også lejligheden til at forklare hvordan Statsskoven gør meget for at genskabe skovens mange søer i form af såkaldte naturgenopretningsprojekter. Andre steder har man skabt nogle lysninger for at forbedre udsynet til de bestående søer og moser. Alt sammen for at berige oplevelsen for skovens gæster.

Efter endnu en tids vandring, er det ved at være tiden for at holde frokostpause. Vi er lige ved at være nede ved militærets bygninger på Kabelvej. Men inden vi går helt derhen fortæller Helge en sælsom historie. Denne udspinder sig i form af en drøm, hvor Helge selv og et af Rold Skovs Venners medlemmer, lad os kalde ham S, optræder. Jeg var ude at gå med Rold Skovs Venner, indleder Helge sin historie. Jeg kan ikke huske hvornår det var, men det var

forår og bøgen var lige sprunget ud. Det var en dejlig varm dag og der var så smukt. Vi gik oppe nord på et sted, og dér så jeg noget i Rold Skov, som jeg aldrig havde set før. Nu er S. jo af den opfattelse, at han kender hele Rold Skov, men jeg elsker at drille ham med at vise ham noget han ikke har set før. Her så jeg noget, som jeg heller aldrig selv havde set før. Og det var flot, og det var stort, og jeg fatter ikke, at jeg aldrig havde hørt om det.

Vi kom gående ned mod Lindenberg Å, hvor der var en eng med græs, der var så smuk med solitærtræer i form af både eg og bøg. Lige ved siden af åen, der stod, stor og mægtig, Christiansborg Slot. Det plejer Christiansborg Slot normalt ikke at gøre, men det gjorde det altså. Og fordi det var så smukt, så tænkte jeg, at jeg nu ville sige til vennerne, at der var frokost. Det gjorde jeg så, og Rold Skovs Venner blev så glade, som de altid plejer at blive.

Jeg spiser jo ikke selv den store frokost, så mens dette foregik, gik jeg mig en tur hen langs åen og Christiansborgs mure. Et sted gik det ligesom lidt ned ad bakke. Der gik jeg ned, og her var der ligesom en lille åben plads, hvor der lige overfor Christiansborg var en grotte. Jeg havde aldrig set den før, og jeg siger jer, at den var stor. 40 meter på den ene led, 20 meter på den anden og en 6-7 meter til loftet. Da jeg så den, da tænkte jeg, den skal S. se. Så jeg gik hen for at hente ham, men da vi kom tilbage, kunne jeg lige pludselig ikke finde den igen.

Ja, I har jo nok forstået, at dette ikke er virkelighed, men en drøm. Sådan en dejlig farverig drøm. Men S. og jeg gik altså, og da Christiansborg sluttede, så var der nogle mindre bygninger bag ved. Der gik vi ind, og der var der ligesom en sommerrestaurant, der var så køn. Den lå lige ud til åen. Der var også en træterrasse udenfor. Af gammel interesse kiggede jeg i spisekortet, men sagde, at det ikke var et sted, jeg brød mig om at komme, fordi retterne kostede 285 kr. for en hovedret. Der stod også noget, som jeg overhovedet ikke vidste hvad var. - Fisefornemt.

S. var heller ikke interesseret, han ville hellere ud at kigge på åen. Vi gik så langs åen på den der terrasse, og lige ved siden af den, lå der et gammelt posthus med rigtige postmænd i rød jakke, og gammeldags postsække. Sådan et rigtigt dejligt gammelt posthus. Det syntes jeg var hyggeligt. Jeg var godt klar over, at det var Lindenburgs bygninger, og altså også posthuset, så vi stod lidt og kiggede på det, men S. ville videre. Og dér var der et hypermoderne apotek.

Det stod vi også og kiggede på bagved skranken. De havde travlt, for der var mange mennesker, men det ville S. heller ikke se på, så jeg tænkte: "*Hvad f..... har han så travlt med?*"

Vi gik videre langs med åen, og dér begyndte jeg at finde ud af, hvad det var, han havde så travlt med. På den ene side af åen lå Christiansborg og på den anden side lå der en masse gamle fabriksbygninger. Antagelig vis dem oppe fra Gudumholm. Friedrich Buchwalds gamle fabrikker, der var flyttet ned til Lindenberg Å. De var sat i stand efter alle kunstens regler, og dyre villaer var der også efterhånden kommet til. Meget smukt.

Et godt stykke oppe ad åen var der en masse unge mennesker i 16-22 års alderen, der rigtig hyggede sig og badede i åen og sang. Skumsprøjtet stod omkring dem og de fór op og ned ad skråningerne. De havde ikke en klud på, og det var jo derfor, at S. havde så travlt. Jeg sagde til S, jamen, det er jo et privat område, vi kan da ikke tillade os det her. Men S. sagde bare, kom nu, kom nu. Så vi gik videre og kom efterhånden hen i nærheden af, hvor det var rigtigt spændende. Jeg sagde igen, vi kan ikke være det her bekendt, det er privat. Men S. blev ved, kom nu, kom nu. Så jeg fulgte efter som det tynde øl, og S. havde utroligt travlt og var meget optaget af det hele. Og jeg kan love jer, at der var nogle fornemme former og bryster, der hoppede, og unge mænd, der struttede af manddom. S. var helt optaget af det dér, og stod virkelig og nød det. Jeg sagde, S. vi kan ikke være det bekendt, nu går jeg. Ja, ja, jeg kommer lige straks.

Så gik jeg tilbage gennem apoteket, det gamle posthus og restauranten, og videre tilbage til Rold Skovs Venner, der lige havde bemærket, at jeg var forsvundet. De var alle sammen meget glade for at jeg var kommet tilbage, og da de havde spist frokosten færdig, begyndte vi at gå. Og det var først da vi var kommet et godt stykke ud i skoven, at der kom halsende en

forpustet S. Så han havde haft en dejlig dag.

Så er spørgsmålet, hvad er moralen i alt dette?, fortsætter Helge. Moralens i det, det er, svarer han selv, at jeg troede, at Rold Skovs Venner i S. bevidsthed rangerede allerhøjest, selvfølgelig efter hans kone, men det er åbenbart ikke tilfældet. I kan først komme ind på 3. pladsen, for imellem hans kone og os er der en masse dejlige piger, der svulmer af ungdom og hoppende bryster. Så de kommer altså før jer.

Der er frokost, slutter Helge sin fantasifulde beretning.

>> *Moralen kunne også være en anden. Ved at udleve sine fantasier og drømme i et spil med fornummede roller, er man stadig så hvid og ren som nyfalden sne. Så dét.* <<

Efter frokost i det hvide, går turen nu vestover i retning mod Tvedhus, hvor der på forpladsen holder parkeret en af skovens traktorer med en frakoblet fræser ved siden. Lagde I mærke til det stykke skov, der var ryddet lige ud for hvor vi holdt frokost?, spørger Helge. Det var netop med sådan en fræser, som vi ser her, at man havde fjernet stødene. Der sker først det, at man bakker igennem terrænet og derefter kører frem, således at den arbejder sig gennem materialet ad to omgange. De helt store maskiner kan gå op til 30 cm. ned i jorden, og det der gør, at de kan udføre et så hårdt arbejde, er hastigheden. Helge mener, at de kører med 3.000 omdrejninger i minuttet.

Helge nævner også lige, at hele området Tveden er gammelt kongeland, der har tilhørt Valdemar Atterdag. Tved er et gammelt ord fra vikingetiden, der betyder rydning eller lysning i skoven. Der har da også ligget en landsby på dette sted fra i hvert fald for 1.000 år siden, men som blev nedlagt i forrige århundrede af godsejeren på Lindenberg.

Vi fortsætter et lille stykke vej op ad den sydlige del af Mælkevejen, hvor Helge stopper op en sidste gang. Her skal vore deltagere lige høre historien om det tamme rådyr, Uffeline, der boede på Tvedhus hos den daværende beboer, skovfoged, Rudolf Sørensen. En meget smuk historie, som man kan læse meget mere om i "Rold Skov - Danmarks største". På side 110 er der endog et billede af skovfogedens datter, Lone, sammen med Uffeline.

Der var nu blot tilbage at passere Mørkehus og derfra at fortsætte det ganske korte stykke vej ned til bilerne. Årets første tur var slut. En kold og til tider lidt tung tur i den dybe sne. Men også en anderledes og utrolig smuk tur. Og han mobber stadig.

Tur 2.

Turen den 2. april skulle komme til at vise sig, at blive både lidt hård og lang. Sådan set var det en traditionel tur med udgang fra p-pladsen på østre side af Madum Sø og med en rute, der for første halvdel vedkommende skulle gå forbi Langmosen og gennem Blæren til Thorup Hedegård, eller Thorup Heidehof, som den oprindeligt hed. Herom mere senere.

Allerede på vejen ind mod skovfogedboligen Sømarkhus stopper Helge op for at omtale en af egnens gamle originaler, Hans Kristen Lund, også kaldet Lun-Hans. Denne boede sammen med sin datter, Jensine, som var lidt let til bens sådan rent bogstaveligt. Folkemindesamleren Evald Tang Kristensen besøgte ham flere gange og fik derved nogle fantastiske historier. Tang Kristensen sørgede heldigvis også for at både Hans og datteren blev fotograferet. Der er lavet en bog med disse billeder, ligesom der også er gengivet nogle af de historier, Lun-Hans fortalte. Helge kunne varmt anbefale at læse den.

Lidt længere fremme går vi forbi det hus, som vi engang besøgte for at se Danmarks måske mindste købmandsbutik, som var indrettet af husets søn for at tjene lidt til lommepengene. Vejen går herefter i en bue mod syd, og snart efter er der tiden for at gå ind til Langmosens vestlige udsigtspunkt. Vel mest for vore nye deltageres skyld, forklarer Helge om hvorledes man har fjernet al uønsket opvækst ude i mosen, ligesom han også kommer ind på hvordan hele det område, vi skal gå i i dag, har set ud i tidligere tider. Tilbage i 1890'erne fandtes der ikke ét træ her, hvilket vi ved, fordi maleren Hans Smidth har lavet en tegning af den

daværende hede med Madum Sø og Thorup Kirke i baggrunden. Man forsøgte at opdyrke området som landbrug, hvortil jorden dog viste sig at være uegnet. Derimod er den fantastisk god til grantræer og hele dette østlige område af Rold Skov er i dag kendetegnet ved nogle utroligt flotte graner.

På den videre tur mod øst følger vi Langmosen på højre hånd, men snart efter kommer vi via en bom frem til et ret stort vejkryds, hvor Helge stopper op og siger: Lagde I mærke til den bom, vi lige er gået igennem? Og har I tænkt over, hvorfor den lige var der? Da ingen svarer må Helge så forklare, at der lige her ligger en smal stribe af skoven, som ikke tilhører Lindenberg. Området hedder Blæren og det er forskellige bønder i Hellum, der fra gammel tid har haft dette stykke skov. Lindenberg er meget ”træt” af dette forhold, idet godsets dyr jo kan løbe ind i området, ligesom de heller ikke kan gøre noget ved eventuelle krybskytter.

Jeg laver turen lidt længere, slutter Helge og fører nu holdet mod nord i retning af Hellum Hede. Hermed passerer vi Mildal Bakker og Mildalhus, hvor der lige pludselig dukker to af vore kvindelige medlemmer op, således at vi nu var oppe på 79 deltagere. De to damer var kommet for sent frem til mødestedet, men havde så besluttet sig til at gå en alternativ tur, samt efterlade en hilsen med følgende ordlyd: *”Til Rold Skovs Venner: Søndag d. 2/4 2006. Vi håber I har haft en rigtig god tur (som sædvanligt). Vi er kede af at vi ikke kunne finde vej ud fra den beskrivelse I havde anvist. Vi er selv gået på en lille tur, men uden kort og kompas og uden stedsans blir` det nu til så lidt. Mange hilsner fra Lisbeth Petersen, Kirsten Idskov.”* Det var da godt og heldigt, at I fandt os.

For at komme tilbage til den oprindeligt planlagte rute, går vi nu i en stor bue mod øst og syd langs heden og gennem et stort stykke totalafdrejet stykke skov. Tilsyneladende er dette sket som en følge af sidste års orkan, idet stødene de fleste steder sidder halvvejs oppe af jorden. Da vi når så langt frem på den skovvej, der går direkte hen til Thorup Hedegård, at vi kan se over til gården, stopper Helge op for ligesom at lægge op til den i indledningen lovede omtale af Thorup Heidehof.

Helge siger. Når man læser om Himmerlands historie i gamle dage, kan man ofte læse, at det helt store gods i forne tider, var Vitskøl Kloster. Før reformationen i 1536 havde klosteret mere end 250 gårde i Himmerland samt nogle enkelte i Vendsyssel. 250 gårde er rigtig mange, men da Schimmelmänn købte Lindenberg, opkøbte han fra 1762 til 1771 mere end 300 gårde i Himmerland.

Helge omtaler også grev Schimmelmännns baggrund, hvordan han kom nede fra Pommern, hvordan han blev meget rig af at sælge forsyninger til de tyske tropper under 7 års krigen, hvordan han måtte tage porcelænsfabrikken i Meissen i bytte fordi Preussens konge skyldte ham så mange penge, at han ikke kunne udrede dem alle. Schimmelmänn blev hovedrig af at sælge ud af det kostbare porcelæn, så rig, at han, som følge af kongens utilfredshed over at handelen havde været for god, måtte flygte lige op på den anden side af den danske grænse, der den gang gik lige i udkanten af Hamborg. Her købte han det meget kønne ”wasserschloss” Ahrensburg, hvor han endog indrettede et kontor med meissner-fliser på væggene.

Den danske konge fandt hurtigt ud af, at her var der en mand, der kunne noget. Og da de danske finanser var meget dårlige, spurgte kongen Schimmelmänn om han ikke ville komme til København og være finansminister, og det ville Schimmelmänn gerne. Han boede på det sted i København, der i dag hedder Odd Fellow Palæet, ligesom han også havde en sommerejendom nord for København, et geværværk i Hellebæk, plantager i Vestindien, skibe i søen, der sejlede neger-slaver fra Afrika til Vestindien. Han købte godset Wandsbeck, han havde Ahrensburg og så købte han et lille gods her oppe i Himmerland, der hed Lindenberg.

Og som sagt, så opkøbte han i løbet af blot 9 år mere end 300 gårde. Man kan næsten ikke forestille sig, hvor meget jord den mand havde her i Himmerland. Stort set hele det nordøstlige Himmerland var Schimmelmännns. Hele Fræer by var hans, der var ikke en eneste privat gård og i Hellum var der kun én. Selv kirken i Nibe ejede han, fordi han ville have del i silde-

fiskeriet på Limfjorden.

Schimmelmann ejede altså også alle de heder, der lå her, og så tænkte han, det skal der gøres noget ved, her skal der være marker. Til det formål ansatte han en mand, hvis far var mejerist nede på godset i Ahrensburg. Dennes navn var Johan Heinrich von Qvistorff, og det var min forfar. Det var den første Qvistorff her i landet. Om lidt kommer vi hen til Thorup Hedegård, det var her han boede, idet gården blev bygget til ham, så hen kunne forestå, at alle disse heder blev til marker. Det lykkedes ikke særligt godt, og på et tidspunkt fandt man ud af, at det ikke gik, hvorfor man i stedet for lavede skov, og det var klogt gjort, slutter Helge denne beretning, som her bare er gengivet i en særdeles kort form.

Hele historien er dog blot tænkt som et oplæg til at omtale gamle Johan Heinrich Qvistorff lidt nærmere, idet Helge nu siger: Min gode ven Per Andersen, formanden for Rold Skovs Venner, har regnet ud, at Qvistorff havde et område at skulle opdyrke på 300 td. land, og det var mere jord end både Tulsted og Thustrup havde tilsammen. Så det var et temmelig stort område, som han dog pga. jordens beskaffenhed ikke rigtigt fik noget ud af. Har du noget mere at sige om det Per?, spørger Helge. Og det har Per helt bestemt. Hør blot.

#

Baggrunden for det følgende er, at Helges far på et tidspunkt betalte en genealog, i form af et maleri, for at denne kunne udrede noget om Qvistorff-slægten. Dette gjorde vedkommende også langt hen ad vejen, men der manglede én. Nemlig den allerførste Qvistorff, der kom til Danmark. Mange år senere sad Helge på Landsarkivet i Viborg i andet ærinde, og ved et af tilfældighedernes spil, ja, så var han der lige pludselig. Og hvor var han så rejst til her i Danmark? Af alle steder – til Rold Skov i Himmerland. En smuk ring var nu sluttet mellem den "første" Qvistorff og Rold Skovs forfatter. En historie begyndte at tegne sig. Atter mange år senere sad Helge og undertegnede igen på LAV. Vi ville gerne lære gamle Johan Qvistorff lidt nærmere at kende. Vi vidste godt, at Johan Qvistorff fik en fæstegård i Askildrup efter omlægningen af Thorup Hedegårds jorder til skovbrug. Vi vidste også, at han fik ophold på Lindenberg, da han blev gammel og syg. Greven tog hånd om sine betroede folk, men hvad var der gået forud? Kunne vi løfte en flig af historien om "Grevens Avlsmand", som han bliver betegnet i de gamle annaler?

Nu er det sådan, at godsernes breve er samlet i nogle pakker, af hvilke man kun må have én fremme ad gangen på arkivets læsesal. Helge og jeg sad altså på vore pladser med hver sin pakke, og snart fandt vi da også det ene, og snart det andet om driften af Thorup Heidehof, som gården kaldtes i starten, idet greven jo som bekendt kom fra Tyskland. Men pludselig kunne man mærke, at Helge blev så underligt stille. Han sagde ikke noget, men skubbede blot et brev over til mig. Og hvor var det godt, at det tilfældigvis lå i Helges pakke, for det var ikke mindre end et brev til greven, der var dateret den 18. December 1775 og signeret af Johan Heinrich Qvistorff i egen person.

Det er en sådan oplevelse, der kan få enhver slægtsforsker til både at blive euforisk og stille på én gang. Jeg tror nok, at vi begge rejste fra Landsarkivet en god oplevelse rigere, men brevet var en hård nød at knække. En ting er at læse gotisk håndskrift fra 1700-tallet, men når ordene så tillige er skrevet på tysk, bliver sagen jo ikke lettere. Men spændende var det, vel nok den mest spændende og fascinerende af alle de flige, der blev løftet den dag.

#

Efter al den snak fortsætter vi nu turen hen forbi Thorup Hedegård, men Helge stopper dog lige op ved vejgaflen, hvor vejene fra henholdsvis Thorup og Siem mødes, for at forklare, hvor flotte graner, der er her i området, kaldet Grevens Plantage. Hvorledes disse altid er blevet vist frem for fremmede forstfolk, og hvor forfærdeligt det var for skovens folk, da en betragtelig del af dem faldt i den store storm i '81.

Vejen, der fra dette sted fortsætter mod syd til Astrup, danner samtidigt skel mellem Hellum og Siem Skov, men efter en tids vandring kommer vi dog over i Willestrups del af Rold Skov,

hvor skovparterne henholdsvis betegnes som Astrup Nørskov på vestsiden og Tisted Nørskov på østsiden af den gennemgående asfaltvej. Efter atter en kort vandring begynder trangen til at holde frokost at melde sig, og da vi tidligere har gjort dette ved det ret store vejkryds lige nord for Dronningbjerge på vejens vestre side, gør vi det således også i dag. Traditioner er jo til for at skulle holdes.

Da turen genoptages går ruten atter mod vest med det formål, at gå forbi Brændmosen tilbage til Madum Sø. Dette område af skoven er meget kuperet, og på et sted, hvor den er særlig flot, standser Helge for at gøre opmærksom på dens skønhed. Det er altid hvor der er højdedrag, der er skov, siger han. Vi har det i Rold Skov, i Hammer Bakker, hvor det er meget tydeligt, på Jyske Ås, i Silkeborg-skovene og i Grib Skov, for bare at nævne nogle enkelte af dem. Går man ud i skoven, hvor der er kløfter som her, ser man ofte en meget gammel skov, fordi det er uhensigtsmæssigt at plante grantræer. Det skal vi være glade for, for ligesom her, er det nogle meget smukke stykker skov, siger Helge og fortsætter.

I 1774, samme år som Johan Heinrich von Qvistorff kom til Thorup Hedegård, plantede baron Verner Rosenkrantz på Willestrup de første graner i Rold Skov. Dette skete i skovene syd for godset ved Trestenen og Studedriften, men desværre er det ikke lykkedes os at finde ud af, hvor det helt nøjagtigt var på Willestrups jorder.

Willestrup gods gik ud af Rosenkrantz' familiens eje i 1812 og blev da købt af to godsslagtere, der hed Johan Conrad Schuchardt og Johan Casper de Mylius. Det var Schuchardt, der rev kirkefløjen ned på Willestrup fordi han syntes, at herregården lignede Viborg Tugthus. Nogle få år efter Johan Schuchardts død måtte Staten i 1821 overtage Willestrup gods, ligesom den også måtte overtage Buderupholm i 1826. Det vil altså sige, at Staten havde begge godser på én gang, og ejede således en kæmpemæssig del af Rold Skov. Staten solgte senere Willestrup, men beholdt heldigvis Buderupholm, og dermed kom Willestrup tilbage til Juul slægten, som den havde været det tidligere.

Det var jo landsdommer Aksel Juul, der byggede Willestrup lige efter reformationen. Han var også den, der skulle afgøre om bønderne havde været med, eller imod kongen. Havde de været imod, fratog Aksel Juul dem deres gård og den jyske stand af selvejerbønder blev decimeret til næsten ingenting. Når man taler om røvere i Rold Skov, taler man om, at Aksel Juul måske var den største af dem alle sammen. Det var i øvrigt også Aksel Juul, der byggede Aalborg Slot, sådan som det ser ud i dag, slutter Helge sin beretning og spørger om der er mere at sige om Willestrup.

Til dette nævner fmd., at der er en spændende detalje, som vi har fundet ud af for ret nyligt angående Buderupholm. Som Helge nævnte, købte Staten dette gods i 1826, men da det igen blev udbudt til salg, kunne handelen ske til enten hel eller delvis overtagelse. Resultatet blev som bekendt, at bygningerne og al den jord, der ligger på vestsiden af åen kom på private hænder, mens Staten selv beholdt hele skoven øst for Lindenberg Å, hvilket vi kan være glade for også i dag, da vi jo på en måde kan betragte denne del af skoven som vores alle sammens skov. Så det er da *lidt* spændende, at det lige så godt kunne have gået sådan, at vi som privatpersoner slet ikke havde haft del i Rold Skov.

Vi er nu klar til at tage turens sidste etape i ét stræk forbi Ravnsbjerg og Brændmosen. Vi kommer således også forbi to af godsets tidligere tjenesteboliger, Søbakkehus og Brændmosehus, hvor der på muren ses et S og I som sammensatte initialer. Vi kan heraf udlede, at disse huse er bygget af en af godsets tidligere ejere, kammerherre Chr. Sehested Juul til Ravnholt og Willestrup. I dag har Rold Skovs Venner på en måde også fået en smule tilknytning, idet det ene af husene beboes af Birgits søn og Käthes datter samt deres fælles børnebørn. Men som antydnet i starten, var turen en smule barsk, så vi fortsætter ufortrødent mod nord og vest til vi kommer ud til Madum Søvej og dermed tilbage til bilerne. Nogle af vore deltagere var trætte, mens andre ville gerne tage turen én gang til. Alle uden undtagelse havde dog fået både valuta og store oplevelser for pengene.

Tur 3.

Der blev sat rekord på turen til Bælum Sønderskov den 7. maj. Ikke på grund af turens længde eller antal fremmødte deltagere, ej heller på grund af vejret eller terrænets beskaffenhed, men derimod på grund af det antal ansøgninger, der havde været nødvendige for at turen kunne gennemføres. Hele syv forskellige lodsejere havde Helge og fmd. i fællesskab måttet kontakte men alle havde heldigvis sagt ja.

Turen skulle starte fra pavillonen i Bælum Sønderskov og derfra gå ad skovstier og smukke hulveje til Wiffertsholms hedebacker på Terndrup Hede. Men inden vi lægger ud på denne tur omtaler Helge lige stedet, vi har valgt som mødested i dag. Det her har været et sted for Bælums borgere gennem meget lang tid, siger han. Det startede oprindeligt med en danse-estrade. Senere kom skovpavillonen til. Det var herude man mødtes og dansede, når man skulle komme maj i møde. Det var herude, at pigerne kunne finde sig den gårdejersøn, som moderen gerne ville have, at hun skulle gifte sig med.

Der findes en forfatter, som jeg aldrig kan huske hvad hedder, der har skrevet en del om Himmerland. Og for at læse lektier til i dag, ville jeg lige se, hvad han har skrevet om Bælum, fortsætter Helge, men det var ret forbavsende, for han har ikke skrevet noget. I hvert fald meget lidt, men han har dog skrevet, at de har sådan en smuk mølle. Den oprindelige mølle brændte i 1908, så det er altså ikke den, der står der nu, men den, der blev genopført lige efter branden, så om to år kan man altså fejre jubilæum.

Da den gamle mølle brændte valfartede folk til stedet, men man var nødt til at genne dem væk fordi det var for farligt, idet der også gik ild i vingerne, der stadig drejede rundt. Sådan set var det et flot syn med sådan en roterende ildkrans, men det var også alt for farligt at have folk for tæt på, hvis der skulle falde noget ned i hovederne på dem.

Og så går vi her i denne dejlige bøgeskov, fortsætter Helge. Hvis man sådan lige kigger, så er der kun bøg, men prøv at se dem, som kommer op der, siger han og peger på et utal af spæde træer, der myldrer op overalt.

Det er jo én af de to store forandringer, der vil ske i de danske skove i de næste generationer. Den ene er, at man ikke længere tilplanter et kæmpeområde fyldt med grantræer og renafdri-ver det på én gang, men at man nu skal have alle mulige forskellige træer sammen, hvilket er et stort gode, men jeg håber dog, at man stadig bevarer nogle stykker med renafdri-fter, så man stadig kan se, hvordan det var.

Og det andet er, at ahornen kommer ind. Prøv at se, selv om bøgen er et skyggetræ, så tillader den, at ahornen også kommer op her. Havde det været oppe i Trolde-skoven, havde det været utænkeligt. Men prøv at se, hvordan de kommer op overalt, og da de også vokser hurtigt, vil der i løbet af et par generationer sandsynligvis ske det, at de skygger bøgen ihjel. Der er ingen som helst tvivl om, at dette vil komme til at ændre skovbilledet i Danmark. Vel er bøgen et skyggetræ, men ahornen, eller æren, er det endnu mere.

Tilslut kommer Helge med nogle betragtninger over om æren er et dansk eller et udenlandsk træ. Han er dog mest tilbøjelig til at tro, at den er dansk fordi dens gamle danske navn er ær. Det er nemlig sådan, at de ord, der bruges mest, er korte, hvilket jo gælder for såvel træernes navne, som for mange andre ord i det danske sprog.

Efter denne indledning er vi nu klar til at starte turen, som i første omgang går tilbage mod byen ad en skovsti østen for pavillonen. Herefter atter mod vest gennem Sønderskov og videre mod nord gennem det område, der kaldes Paradis. Vi kommer således op til den bydel, der hedder Bælum Skovhuse, hvor Helge standser op for at fortælle lidt om byens historie.

Det var tidligere sådan, at Bælum, som var hjemsted for landsdelens tingsted og retskreds, måtte konkurrere med småbyer som Terndrup, Blenstrup og Skørping, og så skete der jo det, at Terndrup gik hen og fik både retskreds og domhus, og det var ikke rart for Bælum. Byens berømmelse var dog startet allerede i 1848 med den nye grundlov. Da der skulle vælges til

den grundlovgivende forsamling, besluttede man sig til, at Bælum skulle være det sted i hele Østhimmerland, hvor der skulle vælges. Så valgstedet i Østhimmerland fra Mariager Fjord til Limfjorden blev altså her i Bælum. Valget foregik på den måde, at de fire personer, der var opstillet, stod inde på torvet i Bælum foran kroen. Det var kun uberygtede mænd, som var over 30 år gamle, der kunne stemme, og valget foregik på den måde, at de fire personer hver for sig holdt en tale, hvorefter folk simpelthen gik hen til den person, de ville vælge. Det blev lærer Jungersen fra Store Brøndum, der løb af med sejren. *"Folk valfartede hen til ham og fylkedes om ham"*. Man fortalte også, at godsejer Markus Hvass fra herregården Randrup, som var den mest rutinerede taler og som talte meget flydende, havde ventet at det blev ham, der blev valgt. Men det blev altså Jungersen, og om Markus Hvass sagde man: *"At han kunne sige utroligt lidet på meget, meget lang tid"*.

Vi fortsætter nu et ganske kort stykke vej mod sydvest før Helge igen stopper op ved et hus og siger: Der inde bor en af Pernilles meget gode veninder, og når hun præsenterer sig, så gør hun det altid som A-bak-bælum. Pernille mødte hende forleden dag, og da var hun meget glad, for hun havde fået sit første barnebarn. Pernille spurgte hende så om hvad barnebarnet hedder. *Det ved jeg ikke, men jeg kalder hende for "Vupti"*, var svaret. Sådan.

Efter dette stop starter der nu en travetur, der faktisk går stik mod syd i en næsten snorlige linie. Cirka 2 km. længere fremme når vi frem til åbent land, hvor vi kan se godset Ny Wifertsholm liggende ude i baggrunden.

Dét, der ligger derude er Terndrup Hede, siger Helge. Hele området var hede indtil slutningen af 1800-tallet. Dog med det forbehold, at noget af den eksisterer endnu, nemlig det stykke vi går i lige her. Det er et meget flot område, synes jeg. Lidt længere fremme vil vi komme forbi et stykke, hvor man har forsøgt, at få heden tilbage, og det er flot lavet. Det er et meget kuperet område, men mærkeligt nok er det ikke nogen stor turistattraktion, hvilket jeg bestemt godt synes, at det kunne være. *(Det sidste synspunkt må skribenten erklære sig uenig i. Det er ikke godt, hvis vi ikke har nogle smukke områder, der ikke er alt for overrendt af turister).*

Der ligger en stendysse herinde et sted, fortsætter Helge. Jeg kan bare ikke huske, hvor det er. Men det kan være, at vi ved fælles hjælp kan finde den. Pas på, for der er hugorme nu, men vi kan jo sende fmd. derind først, slutter den altid rare, betænksomme og venlige Helge.

Vi fandt godt nok en stor gravhøj, men vist ikke lige den stendysse, som Helge havde tænkt på. Til gengæld var både området og vejret så dejligt, at alle turens 68 deltagere rent spontant slog sig ned i lyngen for at holde frokost. De spurgte ikke engang turlederen om lov til at gøre det, og det var jo bare herligt, skulle man mene.

Lige midt i det tilbageværende hedeområde går der en sandet vej op mod nordøst, og da vi atter når frem til skoven, stopper Helge op for at gøre opmærksom på hvor smukt her er. "Det er fint, at I går og snakker og har det hyggeligt", siger han. "Men I må ikke glemme, at se jer om, for her er faktisk meget smukt. Og meget varieret. Helt anderledes, end at gå i Rold Skov". *(Hvad er der nu i vejen med Rold Skov? red.)*

Kort før vi når frem til landevejen til Solbjerg kommer vi forbi en utroligt smuk og idyllisk skovejendom, der faktisk ligger lige nøjagtigt på skellet mellem Bælum og Solbjerg sogne. Vi følger denne landevej et ganske kort stykke vej mod øst, men drejer så igen mod nord ad Sønderskovvej. På et tidspunkt når vi frem til en vejgaffel, men det er vejen til Sønderskov til højre, og den skal vi følge, for nu skal vi op til den smukke Skt. Luris Kilde og Sø.

Skt. Luris Kilde har fået sit navn efter helgenen Skt. Laurentius, fortæller Helge. Hvert år i august måned kan man se hans tårer, når Laurentius-sværmen går hen over himlen og laver stjernesked i megaformat. Der kommer adskillige stjernesked hvert eneste minut i august med et maksimum omkring den 10. august. (Skt. Laurentius' dag).

Skt. Luris Kilde skulle også have haft en helbredende virkning, når man gik herved og badede i den, slutter Helge sine fortællinger for denne gang, idet han tilføjer. Der går en dejlig sti her rundt om søen, så lad os tage den tur med.

Det gør vi så, og da vi er nået tilbage til det sted hvor vi startede, er der ikke langt tilbage til udgangspunktet oppe ved pavillonen. Bælum Sønderkov og dens omkringliggende områder var helt nyt land for Rold Skovs Venner. Men hvilket land? Et skønt område, der nok er værd at besøge en anden gang.

Vi var tillige begunstiget af, at der var masser af borde og bænke opstillet udenfor pavillonen. Det var der en del af vennerne, der benyttede sig af, idet de i flere grupper slog sig ned for at nyde det sidste samvær over den sidste kop kaffe. Det er vist nok noget sådant, der er med til at styrke den sociale side af sagen.

Tur 4.

Som det stod at læse i vort program samt i det udmærkede blad "Kulturen", der postomdeles i Skørping, Støvring, Nørager og Arden kommuner, skulle Carsten være leder af forårssæsonens afsluttende tur den 11. juni, i form af et spændende orienteringsløb. Eller rettere sagt, orienteringsgang, for der er ikke tale om at løbe, men blot om deltage under hyggelige former, hvor det olympiske motto holdes holdes i hævd: Det gælder ikke om at vinde, men om at deltage. De 62 deltagende personer skulle således deles op i mindre hold, der hver for sig i ro og mag og munterhed skulle finde vej til de forskellige poster. Ud over Carsten var der dog to kvinder og én mand, der bare fes på hamlen og hyggede sig i det fantastiske smukke sommervejr. Lad os undlade at nævne navne her. Det skal dog siges, at Pernille og Helge, forståeligt nok, tog sig en fridag, men alligevel kom og besøgte os ved start og slut.

Mødestedet var, som tidligere, sat ved spejderhytten på Stendalsvej, og som forberedelse til løbet havde Carsten forlods købt 10 sæt løbsmateriale hos Rold Skov Orienterings Klub, der netop har et permanent løb lagt ud i her området omkring Fællesskov og Rebild Bakker. Det handlede således om, at Carsten blot skulle orientere deltagerne om hvad løbet gik ud på, og hvordan man skulle anvende de specielle orienteringskort. Herunder også om start og sluttidspunkter med tilhørende strafpoints, hvis man kom for sent tilbage.

Vi har tidligere to gange arrangeret en lignende tur i samme område, men da orienteringsklubben med visse mellemrum lægger posterne om, er det således også for os en ny tur og en ny udfordring. Ligeledes var sammensætningen af dagens otte hold anderledes end tidligere, så der var altså ingen, der kunne drage nytte af fordums opnåede erfaringer.

Omtrent klokken 9.45 var alle hold sendt ud på turen, og da sluttidspunktet var sat til klokken 12.45 havde løbsledelsen, hvilket vil sige Carsten og alle hans medløbere, nu tre timer til at slappe af og nyde det utroligt smukke sommervejr. Sommeren var nemlig endeligt kommet til Danmark for alvor.

Mens vore piger således benyttede lejligheden til en slapper på et skyggefuldt sted, benyttede Carsten og den førnævnte mandlige personage tiden til at gå tur på egen hånd. Denne gik i første omgang hen forbi Kyø Skovhus, hvor vort medlem Bo Rosbjerg bor. (Bo og hans søde veninde, Kirsten, var i øvrigt med på turen, hvilket nok burde have medført 10 strafpoints forlods pga. lokalkendskabet). Fra skovhuset kan man fortsætte mod nordvest gennem en dyb slugt, således at man til slut ender nede i Stendalen. Som så mange andre steder i Rold Skov, er det en utrolig smuk tur ned gennem slugten, og naturoplevelsen er en helt anden, end hvis man er mange sammen. Til gengæld er der ingen "skovhistorier" at drage lære af, så også her er det et spørgsmål om at vælge. Man jo ikke både blæse og have mel i munden.

Det blev dog ikke til hele 3 timers pause, thi allerede kl. 12.26 vendte hold 3 tilbage med 14 points for i alt 8 fundne poster. Der gik heller ikke mange minutter før end de næste hold dukkede op som perler på snor, således at sidste hold var hjemme præcis kl. 12.45. Nøjagtigt som det skulle være. Som det fremgår af nedenstående skema, blev dette hold nr. 1, der bl.a. havde Bo Rosbjerg som deltager. Måske i håb om at få en 1. plads, havde Kätthe meldt sig til dette hold, men sikkert for ikke at udnytte sit lokalkendskab, kom Bo faktisk i mål som aller-

sidste mand. Holdet fik dog en 3. plads i kraft af sine 26 points. Som en sidste bemærkning kan man måske anføre, at hold nr. 8 også endte på en 8. plads. Der er nok ingen grund til at bemærke, at dette hold bl.a. havde vores sekretær og frue som deltagere.

Hold nr.	Ankomst	Fundne poster			I alt	Point	Placering
		Kat. 1	Kat. 2	Kat. 3			
5	12:36	7	7	3	17	30	1
6	12:40	7	8	2	17	29	2
1	12:45	6	7	2	15	26	3
7	12:33	4	4	1	9	15	4
2	12:39	2	5	1	8	15	5
3	12:26	3	4	1	8	14	6
4	12:34	3	4	1	8	14	7
8	12:37	5	4	0	9	13	8

At hold 8 endte på en sidsteplads med flere fundne poster end de 3 foranstående skyldtes, at posterne er inddelt i tre sværhedsgrader, således at de 10 første poster giver 1 point pr. post, de næste 10 giver 2 point og de 10 sidste giver 3 point pr. post. Holdet tabte altså på at satse på de lette og mellemsvære poster. Men, men, men.

Da Rold Skovs Venner ikke er som folk er flest, blev det besluttet, at vinderholdet kun skulle have æren mens taberholdet fik præmien, som bestod af en stor pose karameller til deling. Om denne blev delt med deltagere fra andre hold, vides ikke, men én ting er sikkert. Alle hyggede sig med den medbragte forfriskning i form af øl og vand med tilhørende chips. Forårssæsonen var hermed slut, og et enigt turudvalg kunne slappe af i bevidstheden om, at vi havde gjort det igen. At vi havde formået at skabe et program, som folk var glade for at deltage i, og derfor sluttede op om i stort tal.

Var der i øvrigt nogen, der kørte på Røverstuen for at sige god sommer?

Tur 5.

Det er nu blevet den 24. september, og dermed også tiden for at starte efterårssæsonen. Lidt sent måske, men grundet ferie, møder og meget andet, er dette altså blevet dagen, hvor vi atter kan mødes. Denne sommers vejr har været helt formidabelt, og er det stadig her langt hen i september, så det var nok en medvirkende årsag til, at der mødte ikke færre end 103 personer op på parkeringspladsen i Mosskov, hvorfra dagens tur skulle starte. Og dette endda på trods af, at vi har hævet turafgiften til 25 kr. fordi vi gerne vil have et beløb at gøre godt med, når vi når frem til foreningens 25 års jubilæum i 2012. Den ekstra femkrone vil derfor blive sat ubeskåret ind på en speciel konto til dette formål.

Vi indleder vores tur med at gå mod nord langs banen, fordi Helge har noget at fortælle henne ved Mosskovbøgen, eller Laust Christensens Bøg, som den også kaldes. Mange ved sikkert godt, at min familie stammer her fra Rold Skov, indleder Helge med at fortælle. Det var faktisk først noget jeg fandt ud af, efter at jeg var kommet hertil, og det var en meget stor oplevelse. Nu er vi blevet klar over, at det gør min kone også. Oprindeligt lå der tre huse her, kaldet Mosskovhusene. Det ene af dem lå lige her, og træet har antageligvis stået i gårdsiden. Vi ved nu, at den Laust Christensen, der boede her i huset, var tip 3 oldefar til min hustru og det *er* da flot. (Som noget nyt, kan stedet her altså også kaldes Pernille-pladsen, red.)

Jeg vidste det ikke, da jeg skrev bogen, 'Navnkundige Træer i Rold Skov', hvor træet her også var med. To år efter at jeg havde skrevet bogen, var tre af de træer, jeg havde omtalt, gået til og nu er Mosskovbøgen også på vej. Så vidt jeg husker har den 25 stammer, og den er ikke

en musebøg, men en Rold Skov bøg, der har den evne, at den kan sætte mange stammer op fra samme rod. Vi må håbe, at den holder i nogle år endnu.

Fra Pernille-pladsen går vi nu under banen og videre langs Arnebakken mod syd, hvor vi stopper op ved den store fordybning mellem skovvejen og banelegemet. En sådan fordybning er en god søleplads for kronvildtet, der godt kan lide at ligge nede i sådant noget mudder, siger Helge. Jens Hvass syntes altid, at det var morsomt, at fortælle om at kronvildtet kan oversprøjte sig med sæd, som blandet med noget sådant mudder kan give en vidunderlig ram duft, som hinderne sætter stor pris på. Jo mere, jo bedre.

Det var også her, at Artollerist Niels tog sit sidste dyr på et tidspunkt hvor han var over 70 år gammel, fortsætter Helge. Og som bekendt, Helge kan ikke nævne artolleristen, uden at vi heldigvis også får et par historier. Bl.a. om den gang, han blev taget med et skudt dyr, men lige fik skudt et ekstra skud af og sølet sig ind i blod, således at han fik den pågældende skovfoged til at hente hjælp. Men da hjælpen nåede frem, var både Niels og dyr selvfølgelig over alle bjerge. Det var også Niels, der engang, da dommeren i Terndrup spurgte ham om, hvilke dyr, der var hans, svarede: *Aal dem der er hvid` i røven, det er min`*. Og det er de jo som bekendt alle sammen.

Helge fortæller også om den gamle skovrider Poul Lorenzen, der kom her tilbage til egnen som en gammel mand. På det tidspunkt hed skovrideren Preben Møller. Denne var meget historisk interesseret, og engang han og Poul Lorenzen kørte forbi her, spurgte Preben Møller om hvorfor denne bakke hedder Arnebakken. Poul Lorenzen havde nemlig gjort meget ud af at finde de gamle stednavne, så han kunne føre disse ind på skovkortene. Hvem var Arne?, spurgte Preben Møller. Der var ikke nogen Arne. Oprindeligt var det her en egeskov, og arne kommer af agern, svarede Poul Lorenzen. Så i virkeligheden er det Agerbakken, hvilket vil sige, at navnet Arnebakken i hvert fald går 500 år tilbage. Helge slutter med at nævne, at Poul Lorenzen har skrevet flere meget fine bøger, som man kan have et stort udbytte af at læse. Jeg kan kun varmt anbefale at gøre det, siger han.

Fra Arnebakken går vi videre ned til Store Økssø, som vi følger langs den nordlige bred til vi når frem til det sted, hvorfra der er udsyn op til Hedekrogen. Her fortæller Helge først lidt om søen, om fiskebestanden og om den 2.777 meter lange rute rundt om søen. Men vi skal naturligvis også høre lidt om den navnkundige Hede Knud og alle hans meritter. Hvordan han drev jagt som hegnsskytte, hvordan han kom ud for at en kone 'pest i hans træsko' og hvordan han måtte holde pause for at fange en tyr, mens han spillede kort med kromanden fra Rebildhus, Frimuth Engelst.

Lidt længere fremme står der et andet af skovens navnkundige træer, nemlig 'Det gamleste Træ'. Træet er placeret lige neden for Økssøhus. Dette tilhører familien Obel, siger Helge. Det blev købt af den gamle Frederik Obel af Hede Knud og ligger på dennes tidligere mark.

Familien har dog indvilliget i, at hvis det nogen sinde skal sælges, skal Statsskoven have lov at give første bud. Når vi nu er stoppet op her, er der jo heller ingen vej uden om, at Helge også må fortælle historien om den lille dreng, der lidt ukorrekt fik at vide af sin far, at træet her var skovens største træ, hvortil drengen svarede, at så er det også det gamleste. Siden den dag har træet naturligvis heddet 'Det gamleste Træ'.

Efter endnu en kort tids vandring, stopper vi oppe på det høje terræn oven for den nye mose ved Store Økssø. Her omtaler Helge nogle meget flotte egetræer, der står bag ved os. Han sammenligner dem med høje graner og fyrretræer, så ranke og flotte er de. Han funderer også over, hvad det er, der kan få træer til at blive så ranke og lige. Hvor sidder hjernen, der styrer det hele?, spørger han. Flere at disse træer er da også mærket med en rød ring fordi de er særligt udvalgte. Især til produktion af finer.

Snart efter går vi helt ud til kanten af det, der skal være den nye mose. Helge omtaler arbejdet med at bringe området tilbage til mose som den *har* været det engang. Han fortæller om hvordan man tidligere gravede grøfter for at dræne området, så det kunne anvendes til skov. Et

projekt, som aldrig blev den helt store succes. Det er dog svært, at bringe et område tilbage til mose, men Helge tror på, at det vil lykkes. Man kan se, hvorledes der allerede er begyndt at stå blankt vand overalt. Tidligere skulle det regne meget før end dette var tilfældet. Det er ikke alle, der er lige begejstrede for at skoven skulle fældes for at kunne genskabe mosen, men Helge synes, at det er dejligt, at man har taget den beslutning og han tror på, at stedet ad åre vil blive et rigtig flot stykke natur.

Vi bevæger os nu ud på en lidt længere etape i ét stræk. Vi fortsætter ad skovstien ud til Ritmestervej og ad denne videre over til Kabelvej, hvor vi fortsætter mod syd, til vi når frem til krydset ved Storedalsvej. Det var nu blevet tiden for at holde frokost, selvom turafgiftopkrævningsholdet brokkede sig lidt over, at Helge havde valgt at gøre dette i et vejkryds. Folk spredte sig nemlig i alle fire retninger for at kunne finde de bedste pladser. En formildende omstændighed var det dog, at vor gode ven Kai Vagner Jensen spillede 'I skovens dybe stille ro' for os på sin mundharmonika.

Vores næste mål er at besøge 'Jætternes Baghave'. På turen derved stopper Helge op ved det T-kryds, hvor han tidligere har fortalt om en af sine gode oplevelser her i skoven. Han kalder det endog for et af sine hellige steder, for det var netop her, at han oplevede hvor fint et menneske en jæger kunne være. På en jagt, hvor Helge var med som klapper, blev der skudt så intenst, at et forskræmt dyr kom springende ud af skoven, men faldt over en grøft og landede lige foran Helge og jægeren, en tandlæge fra Århus. Men tandlægen løftede blot sit gevær og skød lige op i luften. Det var bare så flot gjort, man skyder ikke på noget, der ligger ned. Det ville være en alt for ulige kamp, slutter Helge sin her afkortede historie.

Vi fortsætter vores tur mod Jætternes Baghave, men inden vi når helt derved, stopper Helge atter engang op for at fortælle om nogle af Statsskovens gamle skovridere. Bl.a. om den allerførste, C.G.C. Harmsen, som senere blev sandflugtskommissær og statsskovrider i Silkeborg. Herunder fortæller Helge også om Harmsens trængsler under treårskrigen. Helge nævner også Hans Jürgen Hansen, også kaldt Forstråden. Han er den, der har plantet alle de store træer, vi skal hen at se på i Jætternes Baghave. Efter Forstråden kom L.F.E. Hintz. Denne var en munter mand, hvilket hans driven gæk med overførsteren, i forbindelse med plantningen af nye granarter i det, der siden hen er blevet til 'Den jyske Skovhave', er et godt eksempel på.

Nede i Jætternes Baghave beklager Helge, at der desværre væltede nogle af disse kæmper i orkanen den 8. januar 2005. Træerne er plantet i 1883, og er altså 123 år gamle nu, siger han. De er omkring 40 meter høje, hvilket dog ikke er de højeste træer i Danmark, idet disse findes nede ved Silkeborg. Men de er flotte og de er store. Og så ville man gerne have et navn til dette sted, så også turisterne kunne finde det, hvorfor man spurgte skovens folk, om de kunne komme med nogle forslag. Der var så en af skovarbejderne, der kom med forslaget, Jætternes Baghave, og det *er* da et godt navn, siger Helge.

På den videre tur mod sydøst kommer vi forbi Kremsets Bøg og senere Hedehullet, hvor vi lige stopper op, så Helge kan forklare vore nye deltagere hvad et jordfaldshul er. Herfra er der ikke langt hen til Røverstuen, hvor specielt disse nye deltagere selvfølgelig også skal høre lidt om røvernes meritter. Helge slutter med at fortælle den gamle historie om at én af røverne endte med at blive sagfører i Hobro, og en anden i Aalborg. Ej heller er der langt hen til Hestegraven. Her hører vi selvfølgelig skrønen om hest og vogn, der forsvandt ned i hullet da jorden styrtede sammen. Mere sandsynligt er det nok, som gamle Jens Ørnebjerg har fortalt, at man under krigen i 1864 simpelthen brugte hullet til at gemme sine heste i for tyskerne. Så deraf navnet.

Nu har jeg sagt nok for i dag, slutter Helge, så nu synes jeg, at fmd. skal overtage turen. Og det må han jo så gøre. Det var nu også en let opgave, for det var blot at gå ud til Ardenvej og dreje mod nord tilbage til Mosskov. Undervejs stopper vi dog lige op for at gå holdvis op i udsigtstårnet, så vi kan nyde den flotte udsigt ud over Lille Økssø Mose og til den omkring-

liggende skov. Vel tilbage ved Moskov Pavillonen kunne vi i sandhed konstatere, at vi havde haft en rigtig flot sæsonstart. Vejret havde været formidabelt, der havde været stort fremmøde med god tilgang af nye medlemmer, og Helge havde været i det helt store fortællehjørne.

Tur 6.

Søndag den 15. oktober skulle vi atter på en spændende tur, med start på Bredal Planteskole, der har sit domicil på Siem Skovvej nr. 7. Man må sige, at med 82 deltagere fyldte vore biler godt op på planteskolens gårdsplads, hvilket dog ikke fik stedets ejer, Jens Stevn, til at tabe overblikket. Tværtimod bød han os alle velkommen, idet han samtidigt fortalte lidt om planteskolens drift, der fortrinsvis består af produktion af juletræer.

Det var dog planteskolens direktør, Ivan Damgaard, der skulle lede rundvisningen, og denne tog os straks med ud på en lille vandring, der i første omgang gik op til planteskolens egen frøplantage. Her byder Ivan Damgaard også velkommen og fortæller så, at planteskolen har tre hovedproduktioner: Frøforsyning, planteproduktion og juletræsproduktion.

Frøforsyningen er primært fra import, idet nordmannsgranen stammer fra Georgien. Den lille frøplantage her på stedet anvendes til at frembringe stedets eget luksusprodukt, fortrinsvis til det danske marked. Arealet er på under 1 ha., men har en god produktion af kogler.

Planteproduktionen sker på et areal på ca. 60 ha., fortrinsvis som barrodsplanter i et antal af ca. 5 millioner enheder. Disse går fortrinsvis til godser og større juletræsproducenter.

Endelig er der ca. 85 ha. med juletræsproduktion, som fortrinsvis går til det franske marked. Hertil kommer en lille produktion af klippegrønt, som vi nu skal til at bruge til adventskranse og buketter. Dette laver vi på ca. 15 ha., slutter Ivan Damgaard sin indledning.

Dét, der er det spændende ved at producere juletræer fordeler sig på to hovedområder. Det ene er det genetiske, som er dét, der er indbygget i frøet, og det andet er det tekniske, hvor man f.eks. kan påvirke træet ved rodbeskæring, fortsætter Ivan Damgaard. Den bevoksning vi står i lige nu, har en spændende historie. Træerne her er alle podede, idet man har taget nogle podekviste fra 100 udvalgte georgiske nordmannsgraner oppe i Tversted og podet disse ind på en ung bevoksning her i Bredal. Selvom træerne her kun er 30-35 år gamle, stammer toppen tilbage fra 1905, og ved at sørge for at have en begrænset indflyvning af pollen fra omkringliggende arealer, kan man få et meget fint og ædelt koglemateriale ved at disse træer bestøver sig selv.

Planteskolens hovedforsyning af frø stammer dog fra Georgien. Hvert år tager Jens Stevn selv derover for at følge høsten på nærmeste hånd. Denne foregår ved at de mest adrætte folk kravler rundt i træerne og smider koglerne ned til andre, som så kommer og afleverer dem til Jens Stevn. Denne kommer personligt koglerne i sække, vejer dem og mærker dem, således at man på den måde har fuldstændig kontrol over fra hvilken lokalitet materialet stammer.

Ivan Damgaard slutter med at nævne nogle af de problemer, der kan være med at hente frø i Georgien. Hvis høsten slår fejl i de vanlige områder, er det vel forståeligt, at et fattigt folk måske ville hente koglerne et andet sted. Der har f.eks. været store frostskafer i år, hvorfor Jens Stevn og jeg har været derovre for at finde nogle alternative områder. Vi tog en tur på tværs af Georgien, og fandt da også to alternative steder. Men disse frø bliver handlet på en anden måde, idet alt det frø, der kommer fra vores vanlige indsamlingsområde kaldes "Bredal Select". Endelig nævner Ivan Damgaard, at man eksperimenterer med at fremelske træer, der kan holde nålene længere, ligesom det også er forskelligt hvilke type træer, der er bedst egnede til at klare forskellige former for frost. Det er ikke ligegyldigt om det er morgen- eller nattefrost, der er fremherskende.

Vi går nu et kort stykke vej før vi igen stopper op mellem en beplantning af nordmannsgran, der har fået lov til at vokse op som færdige juletræer, og et stort frøbed med lange rækker af treårige planter. Og igen fortæller Ivan Damgaard meget engageret og medrivende om det at

producere juletræer. Han fortæller bl.a. om hvorledes man prøver at tilpasse både den genetiske og den tekniske kvalitet til den enkelte kunde, så den passer bedst muligt til den lokalitet og det marked, hvor han skal dyrke og afsætte sine varer.

Ivan Damgaard kommer også ind på hvor hurtigt og effektivt det er nødvendigt at lave sine planter. En ha. landbrugsjord koster i dag ca. 150- til 200.000 kr., så omsætningen er særdeles vigtig. Amerikanerne kan ikke forstå, at det kan tage op til 12 år for at producere et juletræ her i Danmark. Her på planteskolen laver vi nu en ny type plante direkte i lange bede, som vi kalder HRQ, High Root Quality. Man har i mange år set på hvordan planten ser ud oven for jorden, men nu er vi også begyndt at kigge under jorden, siger Ivan Damgaard og viser en flot treårs plante frem, som han har ofret ved at trække den op af jorden.

Det handler om at få så mange rodspidser som muligt, siger han. Det gør man ved at køre flere gange om året og skære med en kniv i jorden, således at hver gang planten skal til at gro, så skærer man rødderne over, hvorefter der igen kommer nye forgreninger. Ivan Damgaard fortæller også om hvordan man klarer problemet med at holde ukrudtet nede i frøbedene. Det sker meget miljøvenligt ved at man har udviklet en maskine, der kan sende damp ned i jorden, således at frøanlæggene fra ukrudtet bliver ødelagt på den måde.

Vi går nu ned i planteskolens nye 3.000 m² store væksthus. Her foregår der en for planteskolen ny form for produktion, idet man her frembringer dækrodsplanter i små bomuldsposer. Også her får vi en god forklaring på hvordan produktionen foregår. Bomuldsposerne bliver leveret som nogle små stenhårde brikker, hvori man så lægger et frø og begynder at vande, hvorefter posen bliver blød og vokser op som et rør. Disse rør bliver anbragt i nogle specielle bakker, hvor planterne så bliver passet med kontrolleret vanding, gødskning, temperatur, osv. Resultatet er nogle meget fine, tætte planter, da der sker en form for automatisk rodbeskæring, idet alle de rodspidser, der vokser ud gennem maskerne i posen visner bort, således at der er en meget stor rodmasse tilbage inde i posen. Kunderne er meget glade for disse planter, idet de får en 'kanon start' straks efter, at de er plantet ud på det blivende sted.

Som en meget flot gestus, sluttede vores besøg med, at alle fik lov til at tage en af disse små nordmannsgraner med sig hjem. Der var således al mulig grund til at sige både Jens Stevn og Ivan Damgaard stor tak for et både interessant og lærerigt besøg. Rold Skovs Venner kunne bare kvittere med at overlade de to herrer lidt godt til halsen.

* * *

Som så ofte før, når Rold Skovs Venner skal køre samlet fra ét sted til et andet, går der kuk i foretagendet. Med Helge i spidsen går den fortsatte tur nu mod syd ad den østlige skovvej forbi Ejstrup Skov og Refskær ned til vejkrydset midt i Mølleskov. Men når ikke alle holder deres plads i kortegen, opstår der let et hul, således at de, der nu tror at de kører forrest, bliver usikre og stopper op fordi de er bange for, at der er kørt forkert. Resultatet var, at Helge måtte tilbage for at samle op.

I Mølleskov går turen straks mod øst langs sydsiden af Refskær Mose. Dog ikke særligt langt, for pga. det ret lange besøg i planteskolen, var det blevet tiden for at holde frokost. Vi gør os dog ret hurtigt færdige, så vi kan nå en lille rundtur før vi skal slutte af for denne gang. Efter en tids vandring stopper Helge op ved en stor bøg. Denne bøg hedder 'Den brede bøg', siger han. Jeg er glad for, at jeg for mange år siden tog hen til skovfoged Buch Jensen på Thorup Hedegaard, fordi jeg ville lave nogle lokalhistoriske skrifter. Det var så min tanke, at jeg ville lave en tur i Rold Skov i hvert af disse skrifter. Hvis vi ikke havde lavet en tur her, havde jeg ikke vidst ret meget om stedet. Så derfor ved jeg, at træet hedder 'Den brede bøg', og derfor ved jeg også, at alle de træer, der står her omkring faldt under den store julestorm i 1902. Der faldt så mange, at man kunne kigge lige ud af skoven her fra denne bøg.

Ovre ved østsiden af Refskær Mose fortæller Helge, at i 1700 tallet var området, vi befinder os i hede. I 1762 havde kongens skatmester, Heinrich Carl Schimmelmann købt Lindenberg og fandt, at heden her skulle laves om til landbrug. Det blev dog ikke nogen succes, hvorfor

man omkring 1835 i stedet for gik over til at plante grantræer. Dette skulle vise sig at være særdeles godt. Bedre end noget andet sted i Rold Skov. Helge nævner her 'Grevens Plantage', som er det sted i Rold Skov, hvor da allerflotteste graner har stået. Desværre væltede de under den store storm i '81. Skovfoged Buch Jensen har senere fortalt, at da han kom ud af sit hus om morgenen og så, at de alle sammen var væltede – ja, da græd han.

Helge nævner også lige Refskær Mose, men synes, at området er groet så meget til, at vi skal springe over, at gå derind på denne tur. Men hvis I en dag selv går derind fra denne side, skal I lægge mærke til, at der ved et stort egetræ er ligesom en stor ring i jorden. Den er der fordi der i gamle dage lå et teglværk, der brugte at ælte leret i et hul i jorden i form af en hestegang. Sidste gang jeg var derinde kunne man endnu se spor af hestegangen, det har ikke været rart at være hest den gang, slutter Helge sin fortælling.

Nu går vi stille og roligt tilbage til vore biler, følger Helge til. I har allerede fået én gave i dag, men fmd. har i sin visdom fundet ud af, at I skal have én til. Så hvis I går i samlet trop tilbage til bilerne, får I en gave af fmd. Det gjorde vi så, og alle fik deres gave. Et flot nyt skovkort over hele Rold Skov området. Kortet er udarbejdet på foranledning af 'Rold Skov Natur- og Kulturcenter', men fmd. kan bare ikke forstå, hvorfor han skulle stå som afsender. Thi det var Helge himself, der havde fremskaffet de flotte kort.

Tur 7.

Selvom det skal være en stor overraskelse, og derfor en 'stor hemmelighed', er det vel nok gået op for de fleste, at novemberturen også er 'gløggtur'. Og dog – alligevel var der nogle enkelte, der kom og spurgte, hvorfor der manglede nogle kvindelige bestyrelsesmedlemmer. Der var ikke andet for end at svare, at hvis man er mopset, så bliver man sat af et eller andet sted langt inde i skoven.

På årets tur den 12. november skulle udskænkningen foregå på bålpladsen i Arden, hvorfor mødestedet var sat på hovedvej 180 mellem 17 og 18 km. stenen, således at der var basis for en tur gennem både Rold Østerskov og Hesselholt Skov. Dog var der ikke helt enighed om, fra hvilken p-plads. Men hvorom al ting er, turen startede med at gå ind ad den vej, der kaldes Jordbrovej, og snart efter drejer vi til højre ad en mudret skovvej og så igen til venstre hen mod Fårsø Mose.

Her starter Helge med at give fmd. en balle, bare fordi turen ikke var startet efter hans hoved. Men ellers var han nu flink nok, og da vi befinder os i Lindemborgs område indleder han dagens historier med at fortælle om den første greve Schimmelmänn, og om hvor meget jord, der skulle til for at denne kunne opnå at blive lensgreve. Ikke mindre end 2.500 tdr. hartkorn skulle der til, og det er virkelig meget på de forholdsvis magre himmerlandske jorder. En af Helges hjælpere, der virkelig ved noget om tingene, har fundet ud af, at det drejede sig om ikke mindre end 140 km². Schimmelmänn nåede da heller ikke mere end at opkøbe 2.200 tdr. hartkorn, men ved at betale en sum til kongen, der ville svare til adskillige milliarder i dag, opnåede han alligevel på den måde at få titlen.

Helge fortæller også om den gamle disput om mosens rette navn. Hedder den Faarsø Mose eller Farsø Mose, som der står på alle kort nu om dage? Mon ikke sandheden er, at de gamle himmerlændinge har sagt 'Faersø Mues', idet bogstavet 'a' ofte udtales som et 'aa' på denne herlige dialekt.

Efter besøget ved den smukke mose går turen i sydlig retning ned mod Skelhuset. På denne tur kommer vi forbi et sted, hvor der er en vældig lavning i terrænet. Her er Helge inde på, at dette kan være et mægtigt stort dødishul. Man kan undre sig over hvorfor tingene ser ud, som de gør, siger han og spørger om der er andre bud. Knud foreslår, at det måske kan stamme fra et meteornedslag. Det var derfor dinosaurerne uddøde, siger en anden. Jamen, så er der jo

ikke mere at sige om det, svarer Helge, men forklarer dog alligevel for de eventuelle nye deltagere, hvordan et dødishul opstår.

Lige i nærheden af Skelhuset står der en gruppe ret høje og slanke træer. Der udspinder sig her en diskussion om hvilke slags træer disse er. Og som altid, siger Helge, man skal huske at kigge ned og ikke op så man kan se hvilke blade, der ligger under dem. Her ligger der dog en blanding af bøge- og ahornblade, men Helge er nu mest tilbøjelig til at mene, at det er ahorn. ”Ahorn behøver man sgu da ikke at plante”, siger Käthe, men fmd. går alligevel i rette med hende, idet ahorn er meget fint til møbelproduktion. Det er ikke alle steder, at dette træ bliver betragtet som ukrudt. Ja, det er også glimrende til at komme i pejsten, føjer Helge til, og gør samtidigt opmærksom på alle de små kristtjørn, der spirer frem i skovbunden.

I forbindelse med Skelhuset nævner Helge også lige, at da han kom her til skoven, havde man fire statskovfogeder, som hver havde et distrikt at passe. Nu er der kun et par stykker tilbage, for hvem arbejdet mest består af kontorarbejde til trods for, at en uddannet forstmand selvfølgelig hellere vil arbejde ude i naturen. Dette administrative arbejde foregår nu heller ud fra de enkelte skovfogeders domæner, men fra et kontor henne på Mosskovgård. Sluttelig gør Helge opmærksom på, at der ikke så langt borte står en bøg, der kaldes ’Kremses Bøg’. Dette træ har fået navn efter Thorvald Krems, der netop var skovfoged her på Skelhus.

Fra Skelhus er der ikke så langt hen til Stabelpladsen i Arden hvis man følger den slagne vej ad ’Kærlighedsstien’. Og da det netop er på denne bålplads vi skal nyde årets gløgg og æbleskiver, må vi, for at personalet kan være parat, trække tiden en smule.

Dette gør vi på to måder. Dels ved at Helge, i strid med sandheden meddeler, at fmd. har lavet en aftale med Statskovens folk, om at de skal komme for at tælle hvor mange vi i grunden er. Noget, som førte til en efterfølgende polemik om, hvem der virkelig er noget her i skoven og sidder med til de mest betydningsfulde møder. Dels en forhalingsmanøvre, der førte os et godt stykke vej væk fra Kærlighedsstien og ud på åben mark således at vi må gå samme vej tilbage for igen at komme i rette spor.

Ved ankomsten til stabel- og bålpladsen i Arden kunne man ikke undgå at bemærke, at denne plads har taget en endog stor forandring. Hundeskoven mod syd er blevet meget åben. Et stort areal mod nordvest er blevet totalafdrevet. Kærlighedsbøgen er skåret ned til en sørgelig ruin. Og endelig er der anbragt en grim toiletbygning umiddelbart ved bålstedet.

En formildende omstændighed var det dog, at vort vanlige personale, fruene Karin, Birgit og Hanne stod klar med æbleskiverne, og at vore venner fra hjemmeværnet, Michael og Bo, også i år havde god varme under gløgggryderne.

Efter et passende ophold med tid til at nyde dette vort traditionelle novembertraktament, og for enkelte også deres mad, overdrog Helge nu den fortsatte ledelse af turen til fmd, idet han selv skulle medvirke i nogle TV-optagelser oppe i Ur- og Troldeskoven sammen med kokken Claus Meyer.

Efter en stor tak til Michael og Bo, fortsatte vi så turen det korte stykke vej hen til Hvass Sø med ØP. og fmd. i spidsen. Naturligvis skulle vi da også lige en tur rundt om den smukke sø, hvor vi som vanligt gør ophold ovre på den dæmning, der har skabt søen. Men da der altid er nogle nye gæster med, der ikke kender baggrunden for hvordan søen er blevet skabt, giver vi lige en kort forklaring på dette. Altså historien om hvordan den navnkundige Jens Hvass fik anlagt sin dæmning ganske gratis ved at lade militæret afprøve noget nyt, svært materiel.

På vores videre vej tilbage til udgangspunktet passerer vi snart efter den flotte bøg, der kaldes Skovfogedbøgen. Som Helge skriver i sin bog ’Navnkundige træer i Rold Skov’, er det *lidt* underligt, at det ikke er denne, der hedder ’Kremses Bøg’, idet den reelt ligger meget tættere på Skelhus, hvor Krems havde sin embedsbolig. Der er vist nok ikke nogen, der ved, hvorfor ’Skovfogedbøgen’ hedder som den gør. Helge mener, at Jens Hvass gav den dette navn som en hyldest til alle sine skovfogeder.

Som på udturen, passerer vi også denne gang Skelhus, hvorefter det går mod nordvest op mod

den østre ende af Farsø Mose. På denne etape kommer vi forbi en dejlig solbeskinnet skråning, og da det sådan set først er nu, der er frokostpause, er dette lige stedet for at gøre dette. Som turledelse havde vi nok ikke fået sagt tydeligt nok, hvornår pausen var. Nogle *havde* spist på bålpladsen, og andre havde ikke, men uanset hvad, alle hyggede sig med bare at kunne være i naturen på et sted, hvor der tillige var læ for den lidt skarpe vind. Efter pausen følger vi mosens nordside af den vej, der hedder Nordre Mosevej. Dette betyder, at vi kommer ud på landevejen lidt sydligere end da vi startede ved Jordbrovej. Vi må derfor følge landevejen et kort stykke mod nord, men snart efter kan deltagerne igen mødes med den del af gløggpersonalet, der ikke allerede har holdt fyraften, men er kørt her over for at kunne sige farvel og følges med ægtefællerne hjem. Atter en god tur var tilende.

Tur 8.

For første gang i Rold Skovs Venners historie kom Helge til at tage en travetur alene uden deltagelse af et eneste bestyrelsesmedlem. Disse kunne af forskellige årsager kun være med til den efterfølgende julefrokost på Røverstuen. Det er den 10. december, vejret er smukt, men der er 'kun' mødt 77 personer op på parkeringspladsen ved Nationalparken i Rebild, hvilket vi så beklageligvis måtte meddele Røverstuen. De tog det pænt.

Turen går straks op forbi Top Karens Hus og videre ned i gryden, hvor de årlige rebildfester bliver afholdt. De følgende historier baserer sig således på Lennart Greigs optagelser, og som den første fortæller Helge, efter nogle indledende bemærkninger, historien om den gang Rebild Bakker brændte. Det var den gamle Anders Sletting, der som hjorddreng var kommet til at sætte ild til de tørre lyngbakker, idet han ville stege nogle kartofler, som han og en anden hjorddreng havde 'lånt' af Lars Kjær.

Jeg kan så mange dejlige historier netop fra dette sted, fortsætter Helge og giver et eksempel. Den første rebildfest i 1912 blev som den eneste ikke holdt den 4. juli men den 5. august i øsende regnvejr. Årsagen var, at der var landesorg, fordi kongen, Fr. 8. var blevet fundet død på lighuset i Hamborg og med en seddel med nummeret 854 bundet fast til storetåen. Kongen havde været på bytur aftenen i forvejen, men skam få den, der tænker ilde derom, siger Helge, *jeg synes*, at det var en flot måde at komme herfra på.

Vi vil nu fortsætte turen ned til T-krydset ved Gravlev Mosegyde i Store Stendal, siger Helge. Her peger han henholdsvis mod nordøst og sydvest og siger: Dette er Rebild Bakker og dette er Rold Skov. Stendalen danner grænse og når vi nu går op ad Gravlev Mosegyde vil I se, at træerne er store og flotte. Årsagen er selvfølgelig, at det har stået i læ for de store storme, den seneste i januar 2005.

Gravlev Mosegyde fører lige op til Troldeeskoven, men I må ikke sige, at vi er gået herop, for jeg er blevet nøje pålagt, at vi skulle gå derover, siger Helge og peger i retning af Røverstuens røverlejr. Det var såre almindeligt, at der i gamle dage herskede en vis form for overtro, fortsætter Helge. Bl.a. troede man, at man kunne undgå at få engelsk syge ved at krybe gennem et øjetræ. Det hjalp dog ikke på Bette Evald, min senere nabo. Evald fik den engelske syge, men denne er jo i virkeligheden også en mangelsygd.

I forbindelse med overtro nævner Helge også Helligkorskilden i Gammel Skørping. Her sagde man, at kildens vand ikke bare kunne hjælpe på engelsk syge, men også på alverdens andre ting. Man skulle dog drikke vandet af en helt ny potte, som pottemagerne fremstillede til de årlige kildemarkeder. Disse markeder udviklede sig dog efterhånden til det rene gøgl, hvorfor herredsfogeden og sognepræsten fik dem lukket og brønden kastet til i 1891.

Helge siger, at det nu skal handle om Prinsessestræet, der jo desværre ikke findes mere. Hvis vore medlemmer er enige, vil jeg foreslå, at vi i forbindelse med Rold Skovs Venners 25 års jubilæum rejser en sten med inskriptionen: "Her stod Prinsessestræet". Hvis Statsskoven giver tilladelse til at sætte en sådan sten op, kan vi lave en højtidelighed og indvie dette sted. Også

fordi der er så mange skovgæster der spørger om hvor træet stod. I øjeblikket ligger resterne af det nede på Spillemandsmuseets lager. Det er knækket lige i øjet, men det er meningen, at det med tiden skal restaureres og derpå udstilles.

Ja, jeg må jo hellere fortælle en julehistorie, selvom den ikke har meget med jul at gøre, fortsætter Helge. Og hvad kan en munter historie her på stedet så dreje sig om? Det kunne f.eks. være historien om da formanden for at gastronomisk selskab sad fast i øjet på Prinsessestræet, og kun kom fri ved hjælp af brun sæbe.

Sluttelig fortæller Helge også lidt om de bøgetræer, som Troldeskoven består af. Bøgen kom her til Danmark for 500 år siden. Den har normalt en levetid på ca. 300 år, men selv om Rold Skov bøge godt kan blive mere end 400 år, er der altså næppe nogle fra 1. generation tilbage, hvorimod vi endnu har masser af 2. generations bøge stående. Rold Skov bøgene bliver aldrig særligt store, og de står ofte i klaser fordi de kan lave jordskud. Det er ligeledes et særkende, at disse bøge kan danne de karakteristiske øjer.

Det var egentlig meningen at turen skulle have fortsat rundt i terrænet omkring Troldeskoven, men pga. efterårets megen regn er jorden så opblødt, at den er det rene mudder. Havde det været for bare 4 år siden, var vi gået lige igennem, men lad os blot gå tilbage, siger Helge. Man bliver jo mildere med årene.

Her får de før nævnte høje træer Helge til at fabulere over, hvordan de kan finde ud af at blive så høje og ranke. Han sammenligner dem med nutidens solfangere, der også samler energi ved at tiltrække sollyset. Træerne er i virkeligheden én stor solfanger, hvilket de jo har kendt til i millioner af år. Tænk at kunne leve bare af vand og så solskin, siger han.

Da turen jo går i retning af Rebild Bakker, finder Helge anledning til at nævne en mand, der i sin tid virkelig var at finde blandt brobyggerne for at få en nationalpark her i rebildbøndernes gamle overdrev, nemlig Max Henius. Max Henius var vokset op i Aalborg som søn af den polske indvandrer Isidor Henius, der havde skabt sig en formue som brændevinsbrænder. Men den meget velbegavede og højt uddannede Max Henius så dog nogle nye og større muligheder i det 'forjættede' land, Amerika, hvor det da også kom til at gå ham ualmindeligt godt.

En medvirkende årsag til Max Henius' succes skal måske søges i den ballast og indstilling til økonomi, han havde fået med fra sin far. Det er blevet fortalt, at faderen ved landgangen kun gav sølle 50 dollars til at starte på, idet han sagde: "Du synes måske, det er fedtet, og jeg har også råd til at give dig både 500 eller 5.000 dollars. Men da du alligevel ikke tager dig et job, før pengene er brugt, kan du lige så godt komme i gang med det samme".

Efter endnu en kort vandring, gør Helge atter holdt lige før festpladsen og siger. Hvert år den 24. november tog den gamle lensgreve ud for at ønske glædelig jul og aflevere månedslønnen med en lille ekstraskilling til sine folk. En af disse, Niels Christian Nielsen, var en skovløber, der havde sit arbejde ovre i Rold Østerskov. Da greven kom med dennes løn og ønskede ham glædelig jul, kiggede han efter hvor mange penge der var og kunne se, at når han havde betalt, hvad der skyldtes, så var der ikke mere tilbage.

Niels Chr. Nielsen boede i Otterup Huse i det nordlige Skørping, og da han var på vej hjem (der var sne og en halv snes km. at gå) så han, at der ved Skørping stod to stykker rådyr. Han skyndte sig hjem for at hente geværet og gik så ud og skød de to dyr. Dette var de første dyr, han skød, men siden hen skulle han blive, om ikke Rold Skovs meste berømte krybskytte, så i hvert fald den næst meste berømte med øgenavnet Artollerist Niels.

Artollerist Niels var, i modsætning til den meste berømte, Lars Kjær, ganske lille mens Lars Kjær var ganske stor. Og mens Lars Kjær var ganske fåmælt og gik meget forsigtigt med hvad han lavede, han blev f.eks. aldrig nogen sinde taget af politiet, så snakkede Artolleristen ustandselt, ligesom han også elskede at drive gæk med øvrigheden og provokere, hvor han kunne. Det var ham, der (vistnok) i 1929 fik en helside i Svikmøllen. Her ser man en akvarel, hvor han står foran dommeren i Terndrup, og hvor dommeren siger til ham: "Nu vil jeg vide, Artollerist Niels, hvilke dyr i skoven, der er dine og hvilke dyr, der er lensgrevens!". Hertil

svarede Artolleristen: "Åll dem, der er hvi` i røven, det er min`!". Og det er de jo som bekendt alle sammen.

Denne kombination af det at skyde og drive gæk, giver Helge et par gode eksempler på. F.eks. om da en skovfoged havde fundet frem til Niels ved at følge hans spor i sneen. Niels havde netop skudt en kronhjort, men snarrådig som han var, skyndte han sig at skyde det andet løb af og gratte sig til med blod. Da skovfogeden kom helt hen til ham, vred Niels sig og stønede: "*Skovfoged, skovfoged, skynd dæ! Hent dowtor Bartholdy. A hår skudt mæ sjæl!*" Men da skovfoged og doktor kom tilbage var der hverken Artollerist eller kronhjort at se.

En gang, da Niels var på jagt i Rold Vesterskov sammen med en anden krybskytte, Kulsvier-Frederik, havde de skudt en ræv, som straks blev pelset for at sælge skindet, hvorefter Niels hængte skroget op på døren til Jagtslottet. "*Hvoffor gør du det?*" spurgte Kulsvier-Frederik, og Artolleristen svarede: "*Jen ska` vær` nøjsom. A ska` ett ha` det hiele. Greven ska` osse ha` nøj!*" –

Nu er det jul og nu holder jeg kæft, for nu skal vi hen og have julefrokost, slutter Helge sine fortællinger for denne gang. Der er da heller ikke særligt langt hen til Røverstuen, hvor os med alle undskyldningerne så kunne høre om hvordan turen var gået. Og man må sige, at denne vores 9. julefrokost på Røverstuen forløb på samme gode måde som altid. Godt nok var der lidt færre med end sædvanligt, hvilket dog ikke kunne mærkes på hverken lydniveau eller stemning.

Som en flot gestus fra vores værtpar, Vivian og Erik, havde vi også dette år fået tilbudt vores buffet til samme pris som vi plejer, og da denne, som altid, er særdeles indbydende og lækker, varede det heller ikke længe før der bredte sig en følelse af velvære blandt vore gæster. *Måske* også som følge af en enkelt dram eller to, hvem ved?

Vi har dog også tradition for nogle forskellige indslag. Bl.a. at vi gør status over vore aktiviteter. Denne gang har vi bl.a. haft et par ture til, for os, nye steder: Bælum Sønderskov med den kønne Skt. Luris Kilde, samt et besøg på Bredal (træ)Planteskole.

Det var egentlig Carsten, der skulle have stået for årets gaveoverrækkelse, men pga. dennes fravær fik fmd. æren af at overrække Pernille og Helge vores beskedne påskønnelse for de mange, mange timers arbejde, der jo er lagt i at Rold Skovs Venner har kunnet fungere også i 2006. Tak skal I ha` fra os alle sammen.

Af musikalske indslag havde vi denne gang hele to. Trods en dårlig hals svigtede vores gode ven, Axel Meilholm os heller ikke denne gang, idet han alligevel kom og gav os nogle muntre numre på guitaren, ledsaget af både solo- og fællessang. Også foreningens egen musikanter, Kaj Vagner Jensen, bidrog til underholdningen, både med sit spil, men også ved at demonstrere de forskellige egenskaber, som hans mange mundharmonikaer har.

Naturligvis var der også denne gang uddeling af mandelgaver. Men da vi ikke har råd til at indkøbe en mandel, foregik udvælgelsen af vinderne atter engang ved hjælp af 'omvendt tal-lotteri'. Præmierne bestod denne gang af Helges nye bog, "Fryseslottet", og på vanlig vis var det Lissi Sørensen, der som lykkens gudinde fandt de 7 vindere.

Vi fulgte altså nogenlunde 'the same procedure as every year', men det, der er vigtigst af alt, medlemmerne hyggede sig, og når disse føler, at det er rart at komme i Rold Skovs Venner, kommer de også igen. Vi kan således roligt gøre klar til at starte en ny sæson, hvilket vi for resten allerede så småt har gjort, men det er der bare ingen, der ved. - Tak for året 2006, både til medbestyrelse, medlemsskare og alle, der har gjort en indsats for sagen.

pa.

Turledelse 2006: Helge, Birgit, Knud, Carsten, Käthe og Per med gode assistenter.